

Sukupuolten tasa-arvo ja tieteellinen huippuosaaminen uudelleen määriteltävänä RESET-hankkeessa

Mervi Heikkinen, Netta Iivari & Tuija Lämsä

Sukupuolten tasa-arvon tiellä on edelleen monia rakenteellisia esteitä myös tutkimuksen ja innovaation saralla. Yksi merkittävimmistä liittyy tieteellisiin menetelmin tuotettavaan tietoon, tiedon eksaktiuteen ja siten myös tiedon käytettävyyteen. Vuosina 2015–2019 julkaistujen EU-28-maiden tutkimusjulkaisuista otsikon ja abstraktin perusteella tehdyn bibliometrisen analyysin perusteella alle 2 % on sukupuolitietoisia. Eksplisiittisesti biologiseen tai sosiaaliseen sukupuoleen sisältäviä viittauksia oli eniten lääke- ja terveystieteessä (3,79 %) ja vähiten insinööri- ja teknologiatieteissä (0,21 %) (SheFigures 2021). Agenda 2030:n tavoitteita käsittelevien tutkimusjulkaisujen sukupuolitietoisuutta tarkastelevassa bibliometrisessä tutkimuksessa (Herbert ym. 2020) kestäväen kehityksen tavoitteita tarkastellaan huomattavassa määrin sukupuolisokeasti.

Euroopan Komissio on ilmaissut ottavansa edellä mainitut puutteet huomioon sekä ratkaisevansa ongelmaa tärkeimmän tutkimusrahoitusvälineensä, tutkimus- ja innovaatiopuiteohjelman *Horizon Europe* (2021–2027) avulla (European Commission 2021a). *Horizon Europe* -hakemus- ja arviointiohjeissa¹ todetaan, että voidakseen hakea rahoitusta organisaatiolla on oltava voimassa oleva sukupuolten tasa-arvosuunnitelma², jonka tulee täyttää Euroopan Komission asettamat kriteerit³. Jos useampi hakemus saa saman arviointipisteytyksen, konsortion tasapainoinen sukupuolijakauma on ratkaiseva arviointikriteeri. Hankehakemuksessa on erillinen kohta, jossa edellytetään tutkimushankkeen sisällön tarkastelua sukupuolinäkökulmasta, ellei hakuulutuksessa ole erikseen mainintaa sen tarpeettomuudesta. Rahoituksen myöntämiseen vaikuttavat

1 Horizon Europe proposal evaluation Standard Briefing Version 2.0 25.06.2021.

2 Gender Equality Plan (GEP).

3 Horizon Europe, gender equality. DOI: <https://doi.org/10.2777/97891>.

sukupuoliulottuvuus ja siihen kytkeytyvät risteävät erot tulee siis huomioida tutkimusprojektia suunniteltaessa, ellei hakutekstissä erikseen toisin mainita.

Euroopan Tutkimusneuvosto (European Research Council, ERC) järjesti kymmenvuotisen toimintansa kunniaksi vuonna 2019 webinaarin otsikolla *Sex and Gender dimension in Frontier Research*⁴. Webinaarissa ERC-rahoituksen saaneet tutkijat esittelivät konkreettisia esimerkkejä siitä, mitä sukupuoli tuottaa analyttisenä kategoriana ja työvälineenä heidän tutkimushankkeissaan. Jo tätä ennen Euroopan Komissio oli julkaissut vuonna 2014 raportin *Gender in EU-funded research* ja vuonna 2020 *Gendered innovation 2: How inclusive analysis contributes to research and innovation* (EC 2020)⁵. Raportit toimivat yksityiskohtaisina oppikirjoina sukupuolinäkökulman valtavirtaistamiseen tutkimuksessa.

Näiden edellä mainittujen oppaiden mukaan sukupuoli tulisi huomioida muun muassa tutkimusryhmän kokoonpanossa, toimintatavoissa, tutkimushankkeen suunnittelussa ja tutkimuskysymyksissä, kerättävässä aineistossa ja sen analyysissä sekä tuloksissa ja niiden julkaisemisessa. SAGER-ohjeet ja -käyttösuositukset konkretisoivat, miten tieteellisten lehtien toimitukset voivat sisällyttää sukupuolinäkökulman osaksi käsikirjoitusten arviointi- ja toimitusprosessia (Heidari ym. 2016). Myös tutkimusrahoittajien arviointipaneelin tulisi kyetä ohjeistuksen avulla evaluoimaan, miten edellä mainitut ulottuvuudet ovat esillä tutkimushankemuksissa.

Tässä hankepuheenvuorossamme avaamme näkökulmia RESET-hankkeeseen ja erityisesti siinä kehitettäviin lähestymistapoihin tutkimushankkeen sukupuolivaikutusten arvioimiseksi. Keskeiset perusteet hankkeen sukupuolivaikutusten arvioinnille ovat pyrkimys tiedon sukupuolivastuullisuuteen – jonka luomista pyritään edistämään sukupuolen ja risteävien erojen systemaattiseen tarkasteluun ohjaamalla – sekä hyvä tieteellinen käytäntö. Yhdessä hankkeeseen osallistuvien partnerien kanssa

olemme kehittäneet sukupuolivaikutusten arviointityökalua – kysymyksistä koostuvaa tarkistuslistaa – jonka avulla selvitetään, miten sukupuolinäkökulman valtavirtaistaminen on huomioitu tutkimuksen taustoituksessa ja sen tarpeen perusteluisa, varsinaisen tutkimushankkeen toteutuksessa sekä tutkimustulosten julkaisemisessa⁶ ja niiden vaikuttavuudessa.

TASA-ARVOSUUNNITELMIA EUROOPPALAISILLE YLIOPISTOILLE

*RESET – Redesigning Equality and Scientific Excellence Together*⁷ -hankkeelle myönnettiin nelivuotinen H2020 SwafS-2020-1 Science with and for Society -ohjelman rahoitus korkeakoulujen tasa-arvosuunnitelmien laatimiseksi ja toteuttamiseksi⁸ vuosille 2021–2024. Hankkeessa kehitetään korkeakoulujen hallintoa ja toimintaa erityisesti sukupuolten tasa-arvoa edistäväksi niissä Euroopan Unionin maiden korkeakouluissa, joilla ei vielä ole voimassa olevaa tasa-arvosuunnitelmaa.

RESET-hankkeeseen osallistuvat seitsemän eurooppalaista yliopistoa sijaitsevat kuudessa maassa, jotka ovat Ranska, Portugali, Kreikka, Puola, Saksa ja Suomi. Mukana olevat yliopistot ovat suuria ja keskisuuria monitieteisiä yliopistoja, joilla kaikilla on huippututkimusyksiköitä ja laatuleimoja – kuten Human Resources Strategy for Researchers (HRS4R) eli Euroopan komission myöntämä HR Excellence in Research -laatuleima, jonka myötä yliopisto on organisaationa sitoutunut kehittämään tutkijoiden työympäristöä ja tutkijanuraa komission hyvien henkilöstökäytänteiden kriteeristön mukaisesti. RESET-konsortion koordinaattorina toimii Tasa-arvoyksikkö Bordeaux'n yliopistosta Ranskasta. Partneriyliopistot ovat Sciences Po Pariisista Ranskasta, University of Porto Portugalista, Aristotetle University of Thessaloniki Kreikasta, University of Lodz Puolasta, Ruhr University of Bochum Saksasta ja Oulun yliopisto Suomesta. Sciences Po toimii hankkeen si-

4 <https://erc.europa.eu/event/sex-and-gender-dimension-frontier-research>.

5 <https://data.europa.eu/doi/10.2777/316197>.

6 Work Package 7: Mainstream the gender dimension in the design of research activities and products.

7 EU H2020-SwafS-2020-1 RESET – Redesigning Equality and Scientific Excellence Together (Reference number ID 101006560).

8 Supporting Higher Education Institutions to implement gender equality plans.

säisessä arviointi- ja monitorointiroolissa. Ruhr University of Bochum ja Oulun yliopisto puolestaan toimivat hankkeen mentoripartnereina pitkäaikaisen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyökokemuksensa ansiosta. Oulun yliopistosta hankkeessa ovat mukana sukupuolentutkimuksen dosentti, yliopistonlehtori Mervi Heikkinen kasvatustieteiden tiedekunnasta, tietojärjestelmätieteen professori Netta Iivari tieto- ja sähkötekniikan tiedekunnassa sijaitsevasta INTERACT-tutkimusyksiköstä sekä Markkinoinnin, johtamisen ja kansainvälisen liiketoiminnan yliopistonlehtori Tuija Lämsä Oulun yliopiston kauppakorkeakoulusta.

Hankevalmistelu aloitettiin jo vuonna 2018, ja sitä tehtiin kahden vuoden ajan pääasiassa virtuaalisissa kokouksissa ensimmäisen hakukierroksen tuottaessa hyvät arviot mutta ei toivottua myöntöä hankerahoituksesta. Kaksi vuotta jatkuneen valmistelun aikana partnerit tutustuivat toisiinsa lukuisten tiiviiden Zoom-kokousten lisäksi hakemustyöpajassa, joka järjestettiin ensimmäisenä vuonna Bordeaux'ssa ja seuraavana vuonna Brysselissä. Hankkeen alkaessa tunsimme siis jo varsin hyvin hankepartnereiden sekä hankesuunnitelman potentiaalin. Erityiseksi haasteeksi koettiin haku- ja koulutuksessa ilmaistu yliopisto-organisaatioiden transformaatio, joka pitää sisällään kulttuuriin sekä ilmapiiriin vaikuttamisen pysyvän tasa-arvomutoksen aikaansaamiseksi. Hankkeen tuottama tasa-arvosuunnitelma ei edistä sinänsä tasa-arvoa, jos organisaatiosta puuttuvat rakenteet tasa-arvotoimien jalkauttamiseksi ja niiden ylläpitämiseksi osoitetuilla resursseilla hankkeen päätyttyä. Pysyvän muutoksen aikaansaamiseksi organisaatioiden ylimmän johdon sitoutuminen ja tuki hankkeelle yliopistojen rehtoreiden allekirjoittamalla yhteisellä lausunnolla⁹ on merkittävä. Yliopiston tasa-arvotyötä koordinoivien toimikuntien perustaminen, tasa-arvokyselyn toteuttaminen sekä sen pohjalta identifioitavien tarpeiden ja korjaavien toimenpiteiden koostaminen tasa-arvosuunnitelmaksi ovat keskeisiä toimia.

Hankkeen ensimmäisen vuoden aikana partneriyliopistot laativat tasa-arvotoimikuntien johdolla tasa-arvosuunnitelmat. Suunnitelmia viitoitti tasa-

arvokysely, jonka pohjalta tasa-arvon edistämistä edellyttävät kohteet ja seurattavat toimenpiteet määriteltiin kussakin yliopistossa. Hankkeessa suunniteltuja ja toteutettuja tasa-arvotoimenpiteitä sekä niille asetettuja tavoitteita myös arvioidaan hankkeen aikana ja suunnitelmat päivitetään hankkeen neljäntenä vuotena siihen mennessä kertyneiden kokemusten perusteella. Tasa-arvosuunnitelmien yhteissuunnitteluun osallistamista ja koulutusta järjestetään yksilön, käytäntöyhteisöjen ja instituutioiden tasoilla rakenteellisen muutoksen saavuttamiseksi. RESET-yliopistojen tasa-arvosuunnitelmissa hyödynnetään myös data-analytiikkaa, joka tarjoaa ainutlaatuista havainnollista tietoa ja siten myös inspiraatiota työn tueksi. Ylimmän johdon tuki ja tasa-arvosuunnitelmien toimeenpanon seuranta Euroopan tasa-arvoinstituutin GEAR-työkalujen askelten mukaisesti varmistaa RESET-hankkeen toiminnan integroitumisen paikallisesti huippuosaamisalueille.

VOIMAVARANA IHMISET – KÄYTÄNTÖYHTEISÖT JA YHTEISSUUNNITTELU

Hankkeessa tasa-arvon tavoitteiden edistämisen kannalta keskeisimmäksi tekijäksi on identifioitu tasa-arvon edistämiseen sitoutuvat ihmiset, jotka muodostavat *käytäntöyhteisön*¹⁰ (Wenger 2000) keskustelun ylläpitämiseksi ja toimenpiteiden jalkauttamiseksi. Tällaiset käytäntöyhteisöt voivat olla virallisia (esim. organisaation asettamia työryhmiä) tai epävirallisempia ryhmiä, mutta yhteistä niille on se, että ne muodostuvat henkilöistä, jotka ovat sitoutuneet kollektiiviseen oppimiseen jossakin yhteisessä, kaikkia ryhmän jäseniä koskevassa asiassa (esim. sukupuolten tasa-arvoa ja risteäviä eroja koskevat kysymykset organisaatiossa).

Ihmiset voivat siis kuulua käytäntöyhteisöihin samaan aikaan kun kuuluvat muihin organisaation virallisiin rakenteisiin, työryhmiin ja johtoryhmiin. Näissä yhteisöissä kehitetään ja jaetaan tietoa ja osaamista yli institutionaalisten rakenteiden ja hierarkioiden. Tärkeää tietoa jaetaan myös yksiköi-

9 "Joint statement on our engagement for equality, diversity and excellence in research" on RESET-hankkeen yliopistojen rehtoreiden yhteinen sitoumus tasa-arvon ja moninaisuuden edistämiseksi tutkimuksessa.

10 Community of Practitioners (CoPs).

den, osastojen ja tiedekuntien välillä ihmisten työskennellessä organisaation rajat ylittävissä tiimeissä. Käytäntöyhteisöt ovat merkittäviä myös ylittäessään organisaation rajat esimerkiksi tehtäessä yhteistyötä yliopiston eri sidosryhmien kanssa. Näiden toimijayhteisöjen avulla voidaan toteuttaa myös poikkiteollista yhteistyötä, jossa avataan uusia näkökulmia ja strategioita sekä luodaan uusia käytäntöjä organisaatioiden toimintaan ja prosesseihin.

RESET-hankkeen aikana tuotettu tutkimustieto ja laajempi ymmärrys sukupuolten ja risteävien erojen tasa-arvokysymyksistä ja huippuosaamisesta tutkimushankkeissa on organisaation ydinosaamisen kehittämistä. Tässä kehittämistyössä otetaan huomioon kunkin partneriorganisaation identiteetti ja toimintakulttuuri sekä ympäröivän yhteiskunnan vaikutus.

RESET-hankkeessa noudatetaan ja edelleen kehitetään yhteissuunnittelun periaatteita ja toimintatapoja valtavirtaistettaessa tasa-arvoa ja edistetäessä oikeudenmukaisuutta. RESET-hankkeessa noudatettavassa yhteissuunnittelussa korostuu 1) kaikkien asianomaisten aktiivinen osallistuminen; 2) iteratiivinen yhteistoiminnallinen suunnittelu; 3) yhdessä oppiminen ja eri tahojen osaamisen arvostus; 4) valtasuhteiden kyseenalaistaminen, demokraattisten käytänteiden toteuttaminen ja marginalisoitujen äänen kuuleminen sekä 5) kontekstisensitiivisyys (ks. mm. Greenbaum & Loi 2012; Luck 2018). Yhteissuunnittelussa tuotetaan ratkaisuja, joilla pyritään tasa-arvon ja oikeudenmukaisuuden parantamiseen yliopistoissa. Yhdistämällä sukupuolten tasa-arvo ja risteävät erot kollektiiviseen tiedon edistämiseen ja toteuttamalla tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmat yhteissuunnittelun menetelmiä hyödyntäen varmistetaan RESET-hankkeen yliopistoissa, että ilmenneet tarpeet rakenteellisille muutoksille myös kohdataan ja ratkaistaan kestäväällä tavalla. Yhteissuunnittelun valtavirtaistaminen institutionaaliseksi käytännöksi, tehokas sukupuolten tasa-arvon edistäminen päätöksenteossa, sidosryhmien osallistaminen ja heidän tukensa mahdollistavat korkealaatuiset ja vaikuttavat toimet.

SUKUPUOLINÄKÖKULMAN EDISTÄMINEN TUTKIMUKSESSA JA INNOVAATIOSSA

RESET-projekti kehittää ja pilotoi sukupuolivaikutusten arviointia (*Gender Impact Assessment, GIA*) tutkimusprojekteja varten. Tukea tarjotaan tutkimussuunnitelmien analysoimiseksi jo hankkeiden valmisteluvaiheessa, jotta biologinen ja sosiaalinen sukupuoli sekä risteävät erot otettaisiin huomioon tutkimuseettisesti kestävien ja vastuullisten prosessien ja eksaktien tulosten aikaansaamiseksi.

Hankkeen ensimmäisen kevään aikana luotiin yleiset periaatteet ja niiden pohjalta ohjeistus sukupuolivaikutusten arviointiin (*GIA guidelines*) toiminnan organisoimiseksi kussakin yliopistossa (Heikkinen ym. 2021a). Ensimmäisen syksyn aikana laadimme yhdessä partnereiden kanssa ensimmäisen version sukupuolivaikutusten arvioinnin kysymyslistasta ja toimintamallista (*GIA checklist and protocol*) toiminnan jalkauttamiseksi kussakin yliopistossa (Heikkinen ym. 2021b).¹¹ Tuolloin luotiin myös yhteissuunnittelun ohjeistus ja menetelmäpaketti (*Co-design starter kit*), jossa esitellään suositeltavia yhteissuunnittelun menetelmiä RESET-hankkeen tarkoituksiin (Iivari ym. 2021). Toisen vuoden mittaan olemme järjestäneet iteratiivisia yhteissuunnittelusessioita GIA-kysymyslistan edelleen kehittämiseksi tutkijoiden käyttöön sopivaksi työvälineeksi. Olennaista tässä työskentelyssä on kutsua mukaan kattavasti erilaisia asianomaisryhmiä ja saada heidän äänensä kuuluviin. Erityisesti on syytä pohtia heikommassa asemassa olevia ryhmiä ja heidän mukaan ottamistaan. Sessioissa on tarkasteltu osallistujien kanssa sekä itse kysymyslistaa että käsitelty laajemmin osallistujien kokemuksia, näkemyksiä, asenteita, olettamuksia, toiveita ja pelkoja tutkimuksen sukupuoliulottuvuuteen liittyen. Sessioissa on virinnyt runsaasti ideoita kysymyslistan kehittämiseksi, mutta myös sessioiden luonne koulutuksellisia ja itsereflektioon kannustavina tilaisuuksina on noussut esiin. Yhteissuunnittelun menetelmien kannalta uutta on suunnittelun kohde – sukupuolten tasa-arvoon liittyvät suunnitteluratkaisut – mutta myös konteksti: eurooppalaiset yliopistot¹².

11 Kaikki RESET-hankkeen tuotokset tallennetaan Euroopan Komission yhteiseen Zenodo-tallennuspalveluun: <https://zenodo.org/communities/reset-h2020/?page=1&size=20>.

12 Käsittelemme yhteissuunnittelun kontekstisensitiivisyyttä tarkemmin artikkelissamme Iivari ym. "Participatory

YLIOPISTO MUUTTUU TASA-ARVOISEMMAKSI SISÄLTÄPÄIN

Ollessamme nelivuotisen projektin puolivälissä on hyvä tehdä tilannekatsaus: miten tämä kolmen miljoonan euron hanke ja säännöllisesti päivitetty hankekonsortion yliopistojen tasa-arvosuunnitelmat ja niihin sisältyvät tasa-arvotoimet voisivat tuottaa tarvittavan muutoksen sukupuolten tasa-arvon realisoitumiseksi? Yhteensä noin 200 eurooppalaista yliopistoa on toteuttanut tai on parhaillaan toteuttamassa vastaavissa hankkeissa sukupuolten tasa-arvosuunnitelmaa Euroopan Komission rahoittamina (EC 2021). Euroopan Komission investointi sukupuolten tasa-arvon tukemiseksi tutkimus- ja innovaatioalueellaan on huomattava. Tasa-arvoon toiminnassaan sitoutuneiden yliopistojen osallistuminen innovaatio-toimintaan yhdessä paikallisten ja kansallisten rekrytointipalvelujen, korkeakoulujen, kuntien, teollisuuden ja kansalaisjärjestöjen kanssa myös osaltaan valtavirtaistaa sukupuolivastuullisia toimintaperiaatteita. Tätä hankkeessa kokeiltavaa toimintamallia voidaan soveltaa muissa korkeakouluissa ja niiden ekosysteemeissä ja tukea siten laajemmin eurooppalaisen tutkimusalueen (ERA) tasa-arvotavoitteiden saavuttamista.

Nais- ja sukupuolentutkimuksen tuottaman tutkimus- ja menetelmätiedon valtavirtaistaminen on tullut osaksi sukupuolivastuullista tieteellistä tutkimustietoa ja tutkimusrahoituspolitiikkaa. Osa yliopistojen tutkimusryhmistä ottaa vasta ensimmäisiä askelia sukupuoliulottuvuuden sisällyttämiseksi tutkimukseensa, joten sukupuolentutkimuksen asiantuntemukselle on nyt erityisesti kysyntää. Tutkimusyksiköiden johtajat ja tutkimusryhmien vetäjät ovat avainroolissa hankkeidensa sukupuolivaikutusten arvioimisessa ja sukupuolitietoisuuden herättämisessä. Useissa yliopistoissa tutkimusyksiköt, jotka voivat tehdä yhteistyötä yliopistoissaan toimivien sukupuolentutkimusyksiköiden kanssa, ovat etulyöntiasemassa. Ne voivat kehittää monitieteisiä hankkeita ja palkata hankkeeseen sukupuolentutkimusyksiköiden kouluttamia sukupuolen ja risteävien erojen sekä moninaisuuden, tasa-arvon ja inklusion (*Diversity, Equality and Inclusion, DEI*)

asiantuntijoita. Sukupuolentutkimuksen asiantuntemukselle on kysyntää tutkimushankkeiden lisäksi tutkimusrahoitusasiantuntijoiden keskuudessa, joiden tehtävänä on avustaa valmisteilla olevia tutkimushankkeita niiden sukupuolivaikutusten arvioinnissa. Lisäksi sukupuolentutkimuksen asiantuntemusta tarvitaan tutkimusrahoitusorganisaatioissa, jotta rahoitus suuntautuisi sukupuolivastuulliseen tutkimukseen. Edelleen tutkimusrahoitusorganisaatioiden arviointipaneeleissa on tarvetta erityisasiantuntemukselle, jotta rahoitusta hakevien hankkeiden sukupuolivaikutukset tulisivat tarkastelluksi kattavasti hankkeiden eri vaiheissa.

Euroopan tasa-arvoinstituutin (EIGE) *Gender Equality in Academia and Research (GEAR)* -työvälineen kuvauksessa taustoitetaan sukupuolitietoisien tiedon merkitystä seuraavasti: Tutkimuksen kautta tuotetun tiedon tulisi lisätä ymmärrystä maailmasta ja olla siten perusta kestäväen tulevaisuuden rakentamiselle. Sen vuoksi ratkaisevan tärkeää on, että tutkimuksen avulla syntyvä ja koulutuksen kautta siirrettävä tieto ei ole sukupuolisokeaa taikka sisällä virheellisiä sukupuolen merkitystä vähätteleviä yleistyksiä. Erityisesti tutkimus- ja innovaatiotoiminnassa on kyettävä tarkastelemaan kriittisesti sekä sukupuolta ja risteäviä eroja että eriarvoisuutta. Sukupuoliulottuvuuden sisällyttäminen tutkimukseen ja innovointiin mahdollistaa 1) huippuosaamisen ja tulosten laadun varmistamisen sekä kestävyden parantamisen, 2) tutkimuksen ja innovoinnin mukauttamisen paremmin sosiaalisiin tarpeisiin, sekä 3) uusien ideoiden kehittämisen ja innovaatioiden edistämisen. (EIGE, GEAR tool 2021, 50.)

Sukupuolinäkökulman tulee sisältyä koko tiedontuotannon prosessiin, alkaen tutkimusryhmän kokoonpanosta, sisältäen tutkimuskysymysten laattimisen, tutkimusaineistot ja niiden analyysimenetelmät ulottuen tutkimuksen raportointiin ja sen julkaisemiseen siten, että lukijalle ilmenee, miten biologinen ja sosiaalinen sukupuoli sekä muiden erojen vaikutus on huomioitu tutkimuksessa. Tutkimustulosten rajoitteet tulee myös huomioida täsmällisesti. Vaatimus sukupuoliulottuvuuden sisällyttämisestä lisää mahdollisuuksia tiedon puutteiden ja aukkojen esiin nostamiseksi. Kuten EIGE:n

Design Meets Gender Equality at a European Higher Education Institution. An Exploration into Design, Discourse, and Friction” (arvioitavana).

GEAR tool kiteyttää: tulevaisuuden tutkijasukupolvi saa koulutuksensa nyt, joten on ensiarvoisen tärkeää varmistaa, että koulutusohjelmien opetussuunnitelmat sisältävät opintoja tieteen- tai tutkimusalan sukupuolinäkökulmista (EIGE, GEAR tool 2021, 50). On huolehdittava edelleen siitä, että yliopistosta valmistuneet kykenevät tekemään sukupuolivasuullista tutkimusta, tuottamaan sukupuolitietoista tietoa ja osallistumaan päätöksentekoon sukupuolivasuullisesti muun muassa ajankohtaisten kestävä kehityksen tavoitteisiin pääsemiseksi.

Dosentti, KT Mervi Heikkinen, yliopistopedagogiikan yliopistonlehtori ja tutkija Oulun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnassa tutkii feminististä tietoa, sukupuolta, episteemistä kontribuutiota ja sosiomaateriaalisia kietoumia digitalisoituvassa arktisessa yliopistossa ja tiedontuotannossa.

Professori, FT Netta Iivari, Oulun yliopiston Tieto- ja sähkötekniikan tiedekunnassa johtaa INTERACT-

tutkimusyksikköä, jonka osaamisalueena on ihmiskeskeinen suunnittelu ja digitalisaatio. Netta Iivari tutkii erilaisia osallistavia ja kriittisiä suunnittelumenetelmiä, kuten osallistuvaa suunnittelua, yhteissuunnittelua sekä kriittistä suunnittelua erilaisissa konteksteissa ja erilaisten osallistujaryhmien kanssa, huomioiden erityisesti eettisten seikkojen, arvojen, valtasuhteiden ja toimijuuden näkökulmat.

Yliopistonlehtori, KTT Tuija Lämsä Markkinoinnin, johtamisen ja kansainvälisen liiketoiminnan yksikössä Oulun yliopiston kauppakorkeakoulussa toimii monitieteisessä tutkimusyhteisössä. Lämsän tutkimusalue perustuu organisaatiokäyttäytymiseen ja luovuuteen muutoksen aikakaudella, keskittyen erityisesti strategisiin käytäntöihin, johtajuuden merkitykseen sekä tiedon, osaamisen ja organisaatio-opimisen johtamiseen muun muassa tarkastelemalla käytäntöyhteisöjen (CoPs) merkitystä sukupuolten tasa-arvon levittämisessä organisaation strategia-työhön.

KIRJALLISUUS

- European Commission (2021a) *Gender Equality in Research and Innovation*. https://ec.europa.eu/info/research-and-innovation/strategy/strategy-2020-2024/democracy-and-rights/gender-equality-research-and-innovation_en (haettu 4.12.2022).
- European Commission, Directorate-General for Research and Innovation (2021b) *Horizon Europe, Gender Equality*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. DOI: <https://doi.org/10.2777/97891> (haettu 4.12.2022).
- European Commission, Directorate-General for Research and Innovation (2021c) *She Figures 2021: Gender in Research and Innovation: Statistics and Indicators*. Luxembourg: Publications Office. <https://data.europa.eu/doi/10.2777/06090> (haettu 4.12.2022).
- European Commission, Directorate-General for Research and Innovation (2020) *Gendered Innovations 2: How Inclusive Analysis Contributes to Research and Innovation: Policy Review*. Luxembourg: Publications Office. DOI: <https://doi.org/10.2777/316197> (haettu 4.12.2022).
- European Commission, Directorate-General for Research and Innovation (2014) *Gender in EU-Funded Research: Toolkit*. Luxembourg: Publications Office. <https://data.europa.eu/doi/10.2777/74150> (haettu 4.12.2022).
- European Commission, Directorate-General for Research and Innovation. (2021) *Horizon Europe Proposal Evaluation Standard Briefing Version 4.0 26.09.2022*. https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/docs/2021-2027/experts/standard-briefing-slides-for-experts_he_en.pdf (haettu 4.12.2022).
- European Institute for Gender Equality (2021) *Gender Equality in Academia and Research. GEAR Tool*. <https://eige.europa.eu/gender-mainstreaming/toolkits/gear> (haettu 4.12.2022).
- European Research Council. (European Commission) (2019) *Sex and Gender Dimension in Frontier Research*. <https://erc.europa.eu/event/sex-and-gender-dimension-frontier-research> (haettu 4.12.2022).
- Greenbaum, Joan & Daria, Loi (2012) Participation, the Camel and the Elephant of Design: An Introduction.

- CoDesign* 8:2–3, 81–85. <https://doi.org/10.1080/15710882.2012.690232> (haettu 4.12.2022).
- Heikkinen Mervi, Lämsä, Tuija, Paoletti, Marion & Radchuk, Maryna (2021a) Gender Impact Assessment (GIA) Guidelines. *Zenodo*. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.6906279> (haettu 4.12.2022).
- Heikkinen, Mervi, Paoletti, Marion, Radchuk, Maryna, Junca, Ninon, Lopes, Alexandra, Matias Marisa, Magalhães, Sara, Rozalska, Aleksandra, Karachaliou, Elena, Niebel, Viktoria & Forest, Maxime (2021b) *GIA Checklist and Protocol in all Project Languages*. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.6906348> (haettu 4.12.2022).
- Herbert, Rachel, Falk-Krzesinski, Holly & Plume, Andrew (2020) *Sustainability Through a Gender Lens: The Extent to Which Research on UN Sustainable Development Goals (SDGs) Includes Sex and Gender Consideration*. DOI: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3689205> (haettu 4.12.2022).
- Heidari, Shirin, Babor, Thomas F., De Castro, Paola, Tort, Sera & Curno, Mirjam (2016) Sex and Gender Equity in Research: Rationale for the SAGER Guidelines and Recommended Use. *Research Integrity and Peer Review*. Volume 1, Article number: 2. <https://doi.org/10.1186/s41073-016-0007-6> (haettu 4.12.2022).
- Iivari, Netta, Käsmä, Marjukka, Tervo, Erkki & Heikkinen, Mervi (arvoitavana) Participatory Design Meets Gender Equality at a European Higher Education Institution. An Exploration into Design, Discourse, and Friction. *CoDesign: International Journal of Co-Creation in Design and the Arts*.
- Iivari, Netta, Tervo, Erkki, Käsmä, Marjukka, Niebel, Viktoria, Różalska, Aleksandra, Hadjipavlou-Litina, Dimitra, Vakali, Athena, Paoletti, Marion, Radchuk, Maryna, Magalhães, Sara Isabel, Matias, Marisa & Forest, Maxime (2021) Co-design starter kit (1.0). *Zenodo*. <https://doi.org/10.5281/zenodo.6906566> (haettu 4.12.2022).
- Luck, Rachael (2018) What Is It That Makes Participation in Design Participatory Design? *Design Studies* 59 (November). <https://doi.org/10.1016/j.destud.2018.10.002> (haettu 4.12.2022).
- RESET-Redesigning Equality and Scientific Excellence Together* -hankkeen kotisivut. <https://wereset.eu/> (haettu 8.10.2022).
- Schiebinger, Londa, Klinge, Ineke, Paik, Hee Young, Sánchez de Madariaga, Inés, Schraudner, Martina & Stefanick, Marcia (toim.) (2011–2020) *Gendered Innovations in Science, Health & Medicine, Engineering, and Environment*. <http://genderinnovations.stanford.edu/index.html> (haettu 4.12.2022).
- Wenger Etienne (2000) Communities of Practice and Social Learning Systems. *Organization* 7:2, 225–246.